

УДК 316.614.6

ПРИЗОНІЗАЦІЯ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ЯК ДЕВІАНТОГЕННИЙ ЧИННИК

О. Б. Демків, М. З. Федевич

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
oldemkiv@gmail.com, fedevych.m@gmail.com*

У статті розкрито соціальні механізми та наслідки прізонізації масової свідомості молоді. Проаналізовано широкий інституційний та культурний контекст поширення тюремної культури за межами закладів позбавлення волі, а також розкрито результати емпіричного дослідження прізонізованості свідомості учнів старших класів львівських шкіл.

Ключові слова: тюремна субкультура, прізонізація, деформації масової свідомості, масова свідомість молоді.

Висвітлення деформацій масової свідомості в сучасному українському суспільстві є постійною темою як широкого публічного, так і вузького наукового дискурсу. У багатьох випадках звернення до цієї проблематики (особливо зі сторони політиків, державних службовців чи релігійних діячів) хвибує профанацією, стимулює необґрунтовану моральну паніку, спричиняється до поглиблення дискримінації окремих соціальних груп, означуваних як носії проблеми. Спектр аналізованих у фаховій літературі деформацій масової свідомості включає, зокрема, аномічну деморалізованість, соціальний цинізм, ксенофобію, соціальну апатію, поширення “фашизоїдних” установок, неконвенційні релігійні переконання, актуалізацію в масовій свідомості конфліктогенних історичних травм тощо. Попри позірну строкатість такого переліку, йдеться про різновиди соціальної патології, які набувають масового поширення і відтворюються на підставі масштабних соціальних механізмів: структур соціальної нерівності, гострих соціально-політичних конфліктів, проблем міжкультурної взаємодії, дії репресивних соціальних механізмів тощо¹.

Отже, у визначенні чинників, що зумовлюють поширення і відтворення деформацій масової свідомості не варто шукати простих відповідей: співдія соціального та інституційного у культурному, економічному, політичному вимірах продукують ці емерджентні дисфункційні характеристики масової свідомості. Так, організована етнічна злочинність виникає, здебільшого, унаслідок співдії соціокультурних осо-

¹ Увесь спектр подібних явищ доцільно об’єднати за допомогою такого визначення: деформаціями масової свідомості є зміни її стану, за яких у її окремих носіїв, соціальних груп чи у більшості населення формуються цінності, ідеї, уявлення, настрої та емоції, які спотворено відображають дійсність та причетні до вибору моделей поведінки, що ведуть до негативних соціальних наслідків.

бливостей самої етнічної спільноти та середовища, у якому ця спільнота існує, з одного боку, і недоліків інституційного середовища, у якому діють формальні чи неформальні дискримінаційні та репресивні правила і практики, з іншого боку. Нехтувати інституційним середовищем у дослідженні деформацій масової свідомості (як і загалом у дослідженні будь-якого іншого аспекту соціальної реальності) означає сприймати соціальну реальність “пласкою”, надмірно самореферентною. Подібно до того, як немає “людини релігійної” окремо від “людини політичної” та “людини економічної”, немає і “людини соціальної” окремо від “людини, яка звертається до державного службовця”, “людини, яка отримує роботу у транснаціональній корпорації”, “людини, яка навчається у столичному ВНЗ”, “людини, яка відбуває покарання у закладі позбавлення волі” чи “людини, яка займає впливову посаду”. Взаємозв’язок інституційного та соціального вкрай чітко виявляється у соціальних явищах, аналізу яких присвячена ця розвідка.

Уся громіздка, вкрай обтяжлива для суспільства інституційна надбудова авторитарного радянського суспільства була успадкована незалежною Україною. Попри суттєву демократизацію та плюралізацію суспільного життя, а також безсумнівне зростання прозорості та підзвітності державних органів (у тому числі правоохоронних, судових та пенітенціарних) порівняльна статистика вказує на наявність стійких викривлень у роботі цих структур [2]. Такою проблемною сферою, зокрема, є пенітенціарна система. Широкий спектр труднощів, які постають перед державою і суспільством у цій сфері, зумовлений частково особливостями тюремних інституцій як таких (ще з часів хрестоматійної праці Ф. Зімбардо відомо про деструктивні соціально-психологічні механізми, що діють у місцях позбавлення волі і впливають не лише на ув’язнених, а й на працівників таких закладів [11]), а частково “локальною” специфікою. До останніх можемо віднести, наприклад, постійну недофінансованість установ виконання покарань, критичні (а подекуди екстремальні) санітарно-побутові умови перебування ув’язнених та тих, хто знаходиться під слідством, низький рівень правового захисту ув’язнених, важку ситуацію з поширенням СНІДу та туберкульозу в установах виконання покарань та навіть проблеми із вчасною і повною виплатою заробітних плат працівникам пенітенціарної системи. У результаті бажана і декларована функція пенітенціарної системи – корекція поведінки правопорушника з метою його подальшого включення у нормальне соціальне життя – залишається недосяжною. Замість цієї амбітної і потрібної суспільству мети пенітенціарна система забезпечує лише **ізоляцію** правопорушників від решти суспільства. Побічним ефектом “ізоляції без виправлення” стає подальша деформація правосвідомості правопорушників, формування асоціального світогляду, цінностей та практик. У таких умовах установи позбавлення волі є не лише своєрідними “школами підвищення кваліфікації” для тих, хто став на злочинний шлях, а й вогнищем, яке генерує негативні соціальні наслідки, що виходять за межі самих цих установ.

У цьому процесі особливою є роль рецидивної злочинності: особи, які після звільнення з місць позбавлення волі невдовзі знову опиняються за ґратами, десоціалізуються найбільше, зазнають найбільшої дискримінації та витіснення з “нормального середовища” у житті на свободі, втрачають життєві шанси на конвенційну соціальну успішність, здобуття якісної освіти, престижного та добре оплачуваного фаху, працевлаштування та створення сім’ї. Згідно зі статичними даними МВС України, у

2009 році у закладах позбавлення волі перебувало близько 50 тисяч осіб, які раніше були неодноразово засуджені до позбавлення волі (тобто, щонайменше, двічі!) [9].

Закриті спільноти становлять своєрідний самодостатній соціальний всесвіт (самодостатній у тому сенсі, що за відсутності чи низької інтенсивності контактів із зовнішнім світом відбувається пошук заміщувальних практик, цінностей та інститутів, які виконують необхідні для ізольованої спільноти функції). Так виникає тюремна субкультура. Популярність так званого “тюремного” шансону, своєрідний жаргон (тюремна лексика), поширеність символічних татуювань та тюремні закони життя – все це є наслідком включення тюремної субкультури в життя сучасного суспільства.

Як зазначає з цього приводу російський правозахисник та дослідник В. Абрамкін, не треба розглядати тюремну субкультуру виключно у негативному ключі. Природа не терпить порожнечі, тому відсутність (чи низький ступінь) нормативного регулювання, ціннісна дезорганізація, нестача найважливіших ресурсів для гідного існування в умовах позбавлення волі породжують ціннісно-нормативний вакуум, який поступово заповнюється. Пустка наповнюється структурами – цінностями, нормами, ієрархічними порядками. У цьому сенсі поява та відтворення тюремної субкультури є практичною ілюстрацією дії принципу – порядок з хаосу: там, де, як видається сторонньому, панує лише насильство (право сили), насправді існує своєрідна система нормативного контролю, свої чесноти і проступки, свої уявлення про солідарність та взаємодопомогу, свої гарантії особистої недоторканості та непорушності права власності [1]. Водночас невід’ємною рисою тюремної субкультури є особливий спосіб життя, відносин, поведінки, які пов’язані з порушенням кримінально-правових та інших загальновищезначених соціальних норм, що не збігаються з ними. Центральні для тюремної субкультури норми формують і відтворюють характерні для умов місць позбавлення волі типи спілкування, манери поведінки, зокрема, носіння одягу, засвоєння і використання “тюремного” жаргону, нанесення татуювань і т. ін. Засвоєння таких норм у молодому віці сприяє їх відтворенню у майбутньому, продовженню протиправної поведінки та спонукає до вчинення повторних злочинів [4].

Як зазначають експерти, діяльність системи виконання покарань не має на меті руйнування тюремної субкультури, а, радше, толерує і навіть використовує останню. Так, ієрархічність відносин у спільноті ув’язнених використовується адміністрацією з метою оптимізації контролю та підтримання соціального порядку в установах. І в цьому є сенс. Дезорганізована маса правопорушників є значно менше керованою і більш небезпечною (і для самих ув’язнених, і для адміністрації), ніж організована, нехай за правилами тюремної субкультури, спільнота зі своїми очільниками, представниками, визначеними групами.

Явище, якому присвячена ця розвідка, – прізонізація масової свідомості – екстерналізація тюремної субкультури, її вихід за межі ареалу конституювання і органічного функціонування. Помилкою було б обмежувати коло агентів такої деформації масової свідомості самою лише тюремною спільнотою та носіями її цінностей і норм поведінки, які перебувають на свободі. Більше того, ці агенти, хоч і генерують аналізоване явище, втім, відіграють незначну роль у його поширенні. На значно більшу увагу заслуговують, так би мовити, “могутні світу цього” – в кон-

кретному випадку – правоохоронна, судова та пенітенціарна системи, а також засоби медіа. Потужні державні структури (такі як правоохоронна, судова та пенітенціарна системи¹) та недержавні виробники символічного продукту – кіно- та аудіопродукції (безсумнівною є негативна роль у формуванні світогляду молоді такого піджанру шансону, як “блатняк”, чи телесеріалів, що героїзують представників злочинного світу чи навіть правоохоронців, які за стилем поведінки та лінгвістичною компетентністю є носіями тої самої тюремної субкультури) є значно ефективнішими популяризаторами тюремної субкультури, ніж ізольовані чи (після відбуття покарання) маргіналізовані та позбавлені багатьох життєвих шансів автентичні носії тюремної субкультури.

Розмежуємо “сфери відповідальності” названих агентів. Силовий інституційний вузол суспільства, який включає, зокрема, правоохоронні, судові та пенітенціарні інституції, має на меті підтримку правопорядку і, ширше, соціального порядку. “Збої” в діяльності цієї системи можуть призводити до протилежних від бажаних наслідків. Зосередимося лише на одному із очевидних збоїв системи – зловживання репресивною функцією, на яке беззаперечно вказують дані порівняльних досліджень.

Число людей в установах тюремного або табірному типу – один з основних чинників, який визначає рівень прізонізації, тобто проникнення тюремної субкультури (тюремної моралі, звичаїв, мови тощо) у повсякденне середовище звичайних людей. За коефіцієнтом ув’язнених (336 осіб на 100 тисяч населення) Україна у 2012 р. випереджувала усі держави Європейського Союзу та більшість держав СНД. Упродовж минулого десятиліття простежувалася позитивна тенденція до зменшення кількості ув’язнених в Україні, проте вже у 2010 році кількість в’язнів зросла (ця тенденція зберігається і надалі). Водночас, загальний рівень злочинності в Україні (в 2009 р. – усього 935 на 100 тис. жителів) нижчий за всі держави ЄС [10]. Подібною є ситуація з окремими видами злочинів (такими як зґвалтування, розбій, крадіжка), крім навмисного вбивства. Слідство та встановлення винного у скоєнні злочину в сучасній Україні залишається вкрай асиметричним процесом, зважаючи на відсутність змагальності сторін захисту і звинувачення та фактичну тісну співпрацю органів прокуратури та правоохоронних органів. Відсоток виправдальних вироків, винесених українськими судами у кримінальних справах, є надзвичайно низьким (до 1% вироків у кримінальних справах, у той час як у країнах Євросоюзу – у десятки разів вище) (див. табл. 1).

Наведені дані свідчать про надмірну репресивність української судової системи і про викривлення у діяльності правоохоронної системи. Наслідки такого викривлення численні, а з огляду на предмет нашої розвідки – вони полягають у тому, що невинувато високе число наших співгромадян у результаті судових розглядів, позбавлених змагальності, зазнають надмірно репресивних санкцій та потрапляють у тюрми, у той час як могли б відбутися альтернативними методами покарання. Особливої уваги заслуговують українські СІЗО, які є перенаселеними, а умови перебування у яких є критичними чи навіть екстремальними, а відтак і інтенсивність залучення до тюремної субкультури осіб, які ще не визнані судом винними у скоєнні злочину, є значною.

¹ Про незапланований дисфункційний та девіантогенний вплив агентів соціального контролю і правоохоронних органів зокрема, див. працю американського дослідника “Парадокси соціального контролю” [11, 1981].

Таблиця 1

Відсоток виправданих у результаті розгляду кримінальних справ в українських судах [6]

Рік		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Результати розглядів кримінальних справ українськими судами	Виправдано осіб	820	901	756	829	908	797	950	884	774
	% від числа засуджених	0,76	0,78	0,49	0,47	0,43	0,33	0,37	0,38	0,35
	Виправдано осіб	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	% від числа засуджених	755 0,33	немає даних	539 0,28	524 0,26	592 0,26	898 0,46	910 0,52	немає даних	560 0,33

Таким чином, викривлення інституцій підтримки правопорядку має наслідком відчуження населення від надмірно репресивних державних органів та високі показники тюремного населення. Подолання цих викривлень – справа системних заходів, економічних ресурсів і політичної волі до їх здійснення. Кроками до пом'якшення ситуації, на думку Я. Гілінського, могли б стати: декриміналізація (скасування кримінальної відповідальності) злочинів, які не є високонебезпечними для суспільства; позбавлення волі як міра покарання повинне застосовуватися тільки до осіб, які вчинили тяжкі насильницькі злочини, при широкому використанні інших заходів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі за інші злочини; терміни позбавлення волі, що призначаються судами, повинні бути значно скорочені; повинні бути “олюднені” умови відбування покарання в пенітенціарних установах [3].

Інший російський дослідник В. Абрамкін вважає, що не можна застосовувати силу у боротьбі з тюремними субкультурами. Єдиний вихід, для того щоб знищити тюремну культуру – це зменшити кількість її носіїв. А також варто: створити систему громадського контролю за місцями позбавлення волі; апробувати інститут пенітенціарного суду (здійснення нагляду за законністю і правильністю виконання покарання у вигляді позбавлення волі, арешту, тимчасового арешту тощо); працювати з професійними співтовариствами – адвокатурою, прокуратурою, судами та пенітенціарними працівниками, наголошуючи їм про наслідки існуючої пенітенціарної політики [8].

Проте, існують й інші ретранслятори прізонізації. Найпотужнішими з них є засоби масової інформації, котрі не лише інформують аудиторію про норми і традиції кримінального середовища, а й героїзують чи, принаймні, естетизують його представників (чого варте реаліті-шоу “Джентельмени на дачі”, яке впродовж довгого часу транслювалося одним із загальнонаціональних каналів). Кримінальна субкультура проникає і в такі культурні продукти, як художні фільми, серіали, пісні і навіть

рінгтони мобільних телефонів [7, с. 38]. ЗМІ повідомляють про окремі випадки, коли носіями та ретрансляторами тюремної субкультури виступають навіть високопосадовці і, щонайважливіше, такі випадки не викликають широкого суспільного збурення. Сприйняття масами населення культурного продукту з кримінальним відтінком – ознака відсутності у суспільства опірності щодо експансії кримінальної нормативної системи та поведінкових практик [7, с. 39].

Якими є наслідки цих потужних інституційних та соціокультурних впливів? Виявити їх у загальносуспільному масштабі – справа майбутніх досліджень, а у межах цієї розвідки зупинимося на локальному прикладі та з'ясуємо ступінь прізонізованості свідомості учнів старших класів середніх шкіл Львова та взаємозв'язок цього явища із схильністю старшокласників до насильства¹.

У межах дослідження “Прізонізованість свідомості старшокласників Львова та їхня схильність до насильства” за принципом одноступеневої випадкової вибірки було відібрано та опитано 264 особи (учні 9-х, 10-х та 11-х класів) у шести школах міста. Фактично було опитано близько половини змінного складу старших класів у цих школах.

Розподіл за статтю становив: опитано осіб чоловічої статі – 48,9%, осіб жіночої – 51,1%. Розподіл за віком становив: респонденти 14-річного віку склали 11,7%, 15-річного – 31,4%, 16-річного – 33,3%, 17-річного – 20,1% та 18-річного – 2,3%. Найбільше було опитано респондентів, які були народжені в проміжку між 1996–1997 рр. і їхня кількість становила 64,7% від загального числа опитаних.

Було з'ясовано, що близько 10% старшокласників знає багато слів та словосполучень із тюремного жаргону, а понад 35% знають окремі слова та словосполучення тюремного жаргону. Близько 55% опитаних повідомили, що не знають таких слів та словосполучень. Також з'ясовано, що 26% старшокласників використовують у щоденному спілкуванні слова та словосполучення із тюремного жаргону, а 73% – не роблять цього.

Виявлено, що до використання тюремного жаргону в щоденному житті радше позитивно ставляться – 5,7% респондентів, важко визначитись – 18,7%, радше негативно – 75,6%. Близько 17% старшокласників позитивно ставляться до такого стилю музики як шансон, а 59,2% опитаних повідомили, що радше негативно ставляться до шансону.

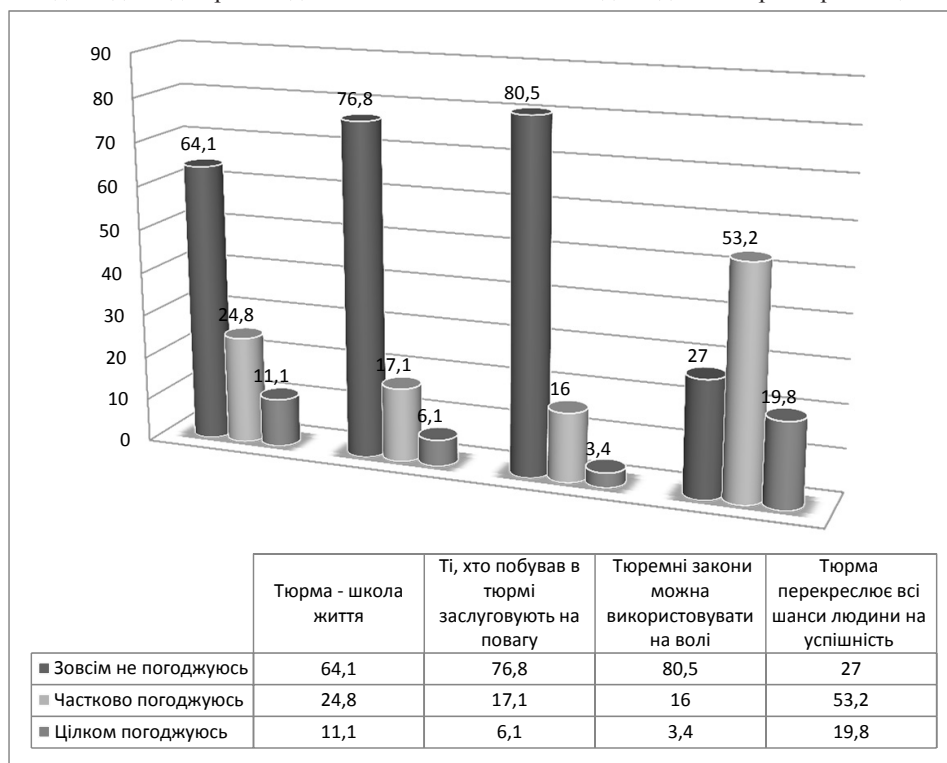
Аналізуючи отримані відповіді старшокласників, ми прийшли до висновку, що респондентам відомі лише окремі вирази і слова тюремного жаргону. Серед відповідей найчастіше зустрічались такі варіанти слів тюремного жаргону: “базар”, “пацан”, “пахан”, “зек”, “мусар”, “петух”, “малява” тощо. З'ясувано, що обізнаність у словах тюремного жаргону (в даному випадку респондент сам мав навести приклади слів) впливає на загальний рівень прізонізації. Виявлено, що дві третини тих, хто навів приклади таких слів, є рекордсменами за рівнем прізонізації свідомості (інтегрований показник прізонізації (див. табл. 3) вище середнього на статистично значимому рівні).

З'ясовано ставлення старшокласників до тверджень про тюремні цінності (див. табл. 2).

¹ Зазначимо, що у Львівській області виявляються загальнонаціональні тенденції. Так, у 2011 році за даними прес-служби прокуратури Львівської області, уперше за останніх 5 років значно зросла підліткова злочинність [6, 2011].

Таблиця 2

Розподіл відповідей респондентів на питання пілотного дослідження про тюремні цінності¹

З метою підвищення надійності отриманих даних та їх зручної презентації було сконструйовано два інтегровані показники: інтегрований показник прізонізованості та інтегрований показник схильності до насильства (див. табл. 3).

Було виявлено, що між двома інтегрованими показниками наявна досить сильна кореляція ($r=0,328$). На підставі двох інтегрованих показників – показника прізонізованості та схильності до насильства респонденти були віднесені до двох кластерів. В одному із них опинилися ті, хто є більш схильним до насильства та має вищий ступінь прізонізованості (у цьому кластері опинилось 59 осіб), а в іншому – ті, хто менш схильні до насильства та мають нижчий ступінь прізонізованості (204 особи).

¹ Респондентам було запропоновано відповісти на запитання “Якою мірою Ви погоджуєтесь з наступними твердженнями?”, обираючи одну із наступних альтернатив: “1” – цілком погоджуюсь, “2” – частково погоджуюсь, “3” – зовсім не погоджуюсь.

Таблиця 3

Інтегровані показники деформацій свідомості старшокласників

Інтегровані показники деформацій свідомості старшокласників	Індикатори, що увійшли до складу інтегрованих показників	Ступінь цілісності інтегрованого показника (показник α -Кронбаха)
Інтегрований показник прізонізованості	- знання слів тюремного жаргону; - використання слів тюремного жаргону; - тюремні закони та цінності є прийнятними для використання на волі; - більшість тих, хто побував у тюрмі, заслуговують на повагу; - тюрма – це школа життя.	0,7
Інтегрований показник схильності до насильства	Чи вважаєте Ви прийнятним застосувати насильство для здійснення власних бажань? ... застосувати насильство до людини у відповідь на образи? ... відповісти насильством на насильство з боку іншої людини?	0,796

Таблиця 4

Розподіл середніх значень відповідей на питання дослідження за кластерами, утвореними відповідно до ступеня прізонізованості та схильності до насильства¹

№ кластеру та значення приналежності до нього	Як Ви ставитесь до стилю музики шансон? ²	Які Ваші середні бали за минулий семестр? ³	Як часто Ви займаєтесь наступним ⁴ :				
			Вживання алкоголю	Паління	Використання нецензурних слів	Бійки з ін. учнями	Бійки за межами школи
1	2	3	4	5	6	7	8
Кластер 1: Низький рівень прізонізованості та схильності до насильства (n=204)	3,76	2,02	2,46	2,79	2,20	2,71	2,74

¹ Статистична значимість різниць відповідей респондентів, що належать до різних кластерів, є високою у відповідях на всі наведені питання (менше 0,01).

² Респондентам було запропоновано відповісти, обираючи одну із наступних альтернатив: "1" – дуже позитивно, "2" – радше позитивно, ніж негативно, "3" – важко сказати, позитивно чи негативно, "4" – радше негативно, ніж позитивно, "5" – зовсім негативно.

³ Респондентам було запропоновано відповісти, обираючи одну із наступних альтернатив: "1" – від 10 до 12 балів, "2" – від 7 до 9 балів, "3" – 6 балів та менше.

⁴ Респондентам було запропоновано відповісти, обираючи одну із наступних альтернатив: "1" – часто, "2" – рідко, "3" – ніколи.

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8
Кластер 2: Високий рівень прізонізованості та схильності до наси́льства (n=59)	3,28	1,77	2,10	2,32	1,74	2,12	2,14

Було виділено два комплекси ознак старшокласників (з модальними характеристиками для кожної групи, які утворюють відносно полярні “соціальні типи”) міста Львова на основі двох інтегрованих показників: інтегрованого показника прізонізованості та інтегрованого показника схильності до насильства (див. табл. 5).

Таблиця 5

Модальні характеристики груп старшокласників з відносно високим та низьким ступенем прізонізації свідомості та рівнем схильності до насильства

Полярні соціальні типи	Модальні характеристики групи
Старшокласник з низьким рівнем прізонізації та низьким рівнем схильності до насильства	<ul style="list-style-type: none"> · Особа жіночої статі · Висока навчальна успішність · Вік 17–18 років · Не палить · Не вживає алкоголь · Не вчиняє бійки · Рідко або ніколи не вживає нецензурні слова · Не має однокласників чи друзів, які перебувають на обліку в міліції · Не має родичів чи знайомих, які перебували в закладах позбавлення волі · Негативно ставиться до шансону · Негативно ставиться до використання тюремного жаргону
Старшокласник з високим рівнем прізонізації та високим рівнем схильності до насильства	<ul style="list-style-type: none"> · Особа чоловічої статі · Низька навчальна успішність · Вік 15–16 років · Палить · Вживає алкоголь · Вчиняє бійки · Часто вживає нецензурні слова · Має однокласників чи друзів, що перебувають на обліку в міліції · Має родичів і знайомих, що перебували в закладах позбавлення волі · Позитивно ставиться до шансону · Позитивно ставиться до використання тюремного жаргону

Як бачимо, результати пілотного дослідження продемонстрували наявність чіткої закономірності: деформації свідомості підлітків та пов’язані з ними негативні соціальні явища утворюють єдиний “патогенний комплекс”. Захоплення тюремною субкультурою, естетизація кримінального світу засобами шансону (такого його відгалуження, як “блат-

няк”) ідуть поруч із схильністю підлітків до насильства, практиками тютюнопаління, вживання алкоголю, конфліктів з однолітками та низькою навчальною успішністю. Безумовною є необхідність сталого та масштабного моніторингу стану масової свідомості населення (молоді зокрема) на предмет динаміки суспільно небезпечних деформацій.

Наслідки таких досліджень не повинні залишатися виключно у межах “Академії” – такі структури, як, наприклад, *Експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі* могли б звернути увагу на естетизацію тюремного світу та героїзацію його персонажів, яка “вливається” на телеглядачів та радіослухачів різного віку у будь-який час доби. Далеко не в останню чергу справа стосується і “законодавців” стилю спілкування у сучасному українському суспільстві – представників бізнесової та владної еліти, адже і в першому і в другому середовищі (які є щоразу тісніше пов’язаними) дуже органічно прижилися тюремна лексика і, очевидно, відповідні моделі поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Абрамкин В.* Тюремная субкультура / В. Абрамкин. [Електронний ресурс]. – Режим доступа к статье : http://www.prison-visit.org/wp-content/docs/V_Abramkin_Tyuremn_subkultura.pdf.
2. Актуальні проблеми права та правоохоронної діяльності : збірник наукових праць за 2010 рік / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., М. І. Іншина. – Харків : НікаНова, 2011. – 344 с.
3. *Гилинский Я.* Призонизация по-российски [Електронний ресурс] / Я. Гилинский. – Режим доступа к статье : <http://magazines.russ.ru/oz/2003/2/gilin.html>.
4. *Денисов С.* Рецидивна злочинність молоді: інтегративна перспектива аналізу / С. Денисов // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Юридические науки”. – Т. 23(62). – № 1. – 2010. – С. 272–277.
5. На Львівщині вперше за 5 років намітилося зростання підліткової злочинності. – Режим доступу до статті : <http://zik.com.ua/ua/news/2011/03/03/275401>
6. Огляд даних про стан здійснення правосуддя. – Режим доступу до сайту : http://court.gov.ua/sudova_statystyka
7. *Преснякова Л.* Скромное обояние криминала против тщетных усилий тюрьмы / Л. Преснякова // Социальная реальность. – 2006. – №1. – С. 38–50.
8. Российской тюрьме угрожает 11 сентября? [Електронний ресурс]. – Режим доступа к статье: <http://www.prison.org/nravy/ponyat/doc011.shtml>.
9. *Телефанко Б.* Стан і тенденції рецидивної злочинності в Україні / Б. Телефанко // Режим доступу до сайту : <http://jurlugansk.ucoz.org/publ/21-1-0-146>.
10. *Тимчук О.* Коэффициент ув’язнених у державах світу: порівняльно-правовий аналіз [Електронний ресурс] / О. Тимчук. – Режим доступу до сайту : <http://ua.worlddocuments.org/docs/index-899.html>.
11. *Zimbaro P.* The power and pathology of imprisonment. Congressional Record. (Serial No. 15, 1971-10-25). Hearings before Subcommittee No. 3, of the Committee on the Judiciary, House of Representatives, Ninety-Second Congress, First Session on Corrections, Part II, Prisons, Prison Reform and Prisoner’s Rights: California. 1971. Washington, DC: U.S. Government Printing Office // [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.prisonexp.org/pdf/congress.pdf>.
12. *Marx G.* Ironies of Social Control: Authorities as Contributors to Deviance Through Escalation, Nonenforcement, and Covert Facilitation / G. Marx // Social Problems. 1981. – Vol. 28. – P. 221–246.

Стаття надійшла до редколегії 15.05.2012

Прийнята до друку 23.06.2012

PRISONIZATION OF MASS CONSCIOUSNESS OF YOUTH AS DEVIANTOGENOUS SOCIAL FACTOR

O. Demkiv, M. Fedevych

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
oldemkiv@gmail.com, fedevych.m@gmail.com*

Social mechanisms and consequences of prisonization of mass consciousness of youth are analyzed. Institutional and sociocultural context of the externalization of prison subculture is revealed. Results of empirical study of prisonization of consciousness of senior pupils of Lviv secondary schools are presented.

Key words: prison subculture, prisonisation, deformation of mass consciousness of youth.

ПРИЗОНИЗАЦИЯ СОЗНАНИЯ МОЛОДЕЖИ КАК ДЕВИАНТОГЕННЫЙ ФАКТОР

О. Б. Демкив, М. З. Федевич

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000,
oldemkiv@gmail.com, fedevych.m@gmail.com*

В статье раскрываются социальные механизмы и последствия призонизации массового сознания молодежи. Анализируется широкий институциональный и культурный контекст распространения тюремной субкультуры за пределами учреждений ограничения свободы, а также раскрываются результаты эмпирического исследования призонизированности сознания учеников старших классов львовских школ.

Ключевые слова: тюремная субкультура, призонизация, деформация массового сознания, массовое сознание молодежи.